

Nieuw sociaal-politiek compromis

A. F. VAN ZWEEDEN

Het in de pers als „Haags wonder” en „godsgeschenk aan het nieuwe kabinet” bestempelde akkoord in de Stichting van de Arbeid over het arbeidsvoorwaardenbeleid lijkt een nieuwe periode in onze arbeidsverhoudingen in te luiden. De nadruk moet vallen op het beleid dat werkgevers en werknemers binnen hun eigen verantwoordelijkheid willen gaan voeren: het arbeidsvoorwaardenbeleid zoals dat in de centrale onderhandelingen vorm moet krijgen. Een dag voor dat „wonder” zich voltrok, bleek immers dat beide partijen er ten opzichte van het regeringsbeleid nog steeds de oude, vertrouwde tegengestelde opvattingen en gevoelens op na houden. Van een werkelijke harmonisatie van doelstellingen en uitgangspunten kunnen we daarom nog niet spreken.

Toch voltrekt zich wel iets van een convergentie van belangen en strevingen die het een kabinet van rechtse signatuur toch wat gemakkelijker zal maken een koers uit te zetten. Van groot belang is dat de in de vorm van een intentieverklaring gepresenteerde beleidsaanbevelingen aan cao-partijen niet beperkt is tot het openbreken van de cao's voor 1982 of die tot het jaar 1983, maar dat partijen zich uitspreken voor een gezamenlijke beleidsaanpak voor een langere periode die gericht moet zijn op een betere verdeling van de bestaande werkgelegenheid en het scheppen van banen voor jongeren. Voor dat doel stelt de vakbeweging vrijwel de gehele loonruimte beschikbaar. Zelfs is zij bereid daarbij rekening te houden met de zwakke financiële positie van de bedrijven, opdat arbeidstijdverkorting niet tot verhoging van de kosten zal leiden.

Zo onverwacht als in sommige commentaren wordt aangenomen, heeft zich de ommekeer niet voltrokken. De bereidheid van de vakbonden om loon in te leveren voor werk was niet aan de aandacht van de werkgevers ontsnapt. Op 22 oktober, toen het centrale overleg met het vorige kabinet vastliep, kondigde Van Veen aan dat hij namens de werkgeversverbonden half november met concrete voorstellen zou komen over herverdeling van arbeid en bestrijding van de jeugdwerkloosheid. Al wat Kok te doen stond was, staande de persconferentie na afloop van de eerste overlegronde met het nieuwe kabinet, Van Veen vast te pinnen op het onmiddellijk heropenen van het onderlinge overleg.

Convergentie van opvattingen spreekt ook uit de beleidsadviezen die van de kant van de Sociaal-Economische Raad worden ingebracht. Het rapport van de Commissie van Economische Deskundigen liep parallel met dat van de Commissie Ontwikkeling Nationale Economie. Dat is niet zo verbazingwekkend omdat in beide commissies dezelfde onafhankelijke deskundigen hun inbreng hebben geleverd. In deze rapporten ligt de nadruk op stimulering van de economische groei door middel van krachtige investeringsimpulsen. Minder ligt het accent op bezuinigingen en snelle vermindering van het financieringstekort. De vier elementen die de economische deskundigen van de SER aangeven voor groeistimulering vallen toch samen met de beleidsalternatieven van het kabinet. De middelen voor het beleid dat zij aanbevelen, moeten immers worden vrijgemaakt door matiging van de inkomens en een zekere ont koppeling van lonen en sociale uitkeringen in de eerstkomende jaren.

Meer dan het kabinet voor ogen staat zullen bij de komende bezuinigingsronden materiële overheidsuitgaven en investeringen moeten worden ontzien. Het meest frappante verschil met het regeringsbeleid is de nadruk die zij leggen op economische groei. Die groei zal naar hun mening ten minste 3,5 procent per jaar moeten bedragen, omdat bij een groei van 1 procent, zoals voorzien bij ongewijzigd beleid, er elk jaar opnieuw een gat van f. 4,5 mrd. ontstaat dat telkens tot besnoeiingen op de inkomens van overheidspersoneel en uitkeringstrekkers zal leiden, of tot een verhoging van de belasting- en premiedruk.

Voor de inkomensmatiging introduceren de deskundigen een nieuw begrip: de maatschappelijke arbeidsproductiviteit, dat is de totale economische productie per inkomensstrekker. Als alle inkomens niet sneller stijgen dan deze productiviteit ontstaat niet elk jaar dat gat in de publieke financiën. Dat gat moet ontstaan, doordat het aantal inkomensstrekkers met 1,5 procent jaar stijgt en de productie met niet meer dan 1 procent. Het is een fraai sluitende analyse, maar de geboden uitweg heeft toch iets van het advies aan de baron Von Münchhausen om zich aan zijn eigen haren uit het moeras te trekken.

Een niet minder belangwekkende bijdrage aan de discussie leverde de econoom van de Industriebond FNV, Piet Vos, in diens

preadvies voor de Vereniging voor de Staathuishoudkunde. Hij probeerde daarin de economen af te brengen van hun voorkeursscenario's die gebaseerd zijn op een keuze tussen centralisatie of decentralisatie, waardoor zij elkaar uitsluiten. Zo zijn er scenario's die de prijscompensatie vervangen door belastingverlichting en andere die de automatische koppeling vervangen door beleidsmatige waardoor elke centralistische beïnvloeding van de loonvorming wordt uitgesloten. Vos concentreert zich volledig op de arbeidsmarkt. Hij stelt vast dat prijscompensatie en minimumloon de positie van de werknemer niet langer beschermen. Verder constateert hij dat de organisatie van het werk en de daarbij behorende loonstructuur gebaseerd zijn op schaarsteverhoudingen van een vroegere arbeidsmarkt. De arbeidsmarkt van tegenwoordig werkt als een ultracentrifuge waarin minder produktieve werknemers van produktieve worden gescheiden. Een vergroting van de afstand tussen loon- en uitkeringsniveau leidt naar zijn mening niet tot een beter functioneren van de arbeidsmarkt. Gegeven de werking van de centrifuge zullen de lonen het dalende uitkeringsniveau volgen. Wel is een aanpassing van prijscompensatie, minimumloon, minimumjeugdloon en ambtenarentrend nodig in het kader van een arbeidsmarktbeleid waarin de kans op deelneming aan het arbeidsproces hoger wordt aangeslagen dan het beloningsniveau bij de start. Pas na die start, zegt Vos, begint de arbeidservaring die èn de basis is voor de toekomstige inkomensverwerving èn het draagvlak moet vormen voor de maatschappelijke produktie in de jaren negentig.

Zijn boodschap is: we moeten het door arbeidservaring gevormde „human capital” zo goed mogelijk beschermen. De jongeren die als nieuwkomers op de arbeidsmarkt verschijnen moeten nu de kans krijgen. Krijgen zij die niet, dan zal er in de jaren negentig opnieuw sprake zijn van een onregelde arbeidsmarkt. In die zin moet zijn pleidooi voor verlaging van het jeugdloon worden begrepen, zo goed als zijn argumentatie voor verbreking van de ambtenarentrend, die immers in strijd is met de nieuwe schaarsteverhoudingen op de arbeidsmarkt.

Vos' theorie van de aanbodeconomie op de arbeidsmarkt is een andere invalshoek om wijziging van de beloningsverhoudingen te bepleiten en opheffing van een beloningsstructuur die gebaseerd is op oude schaarsteverhoudingen. Hij wil ook af van de indexeringsystemen en de netto-netto-koppeling, die de besluitvorming over het sociaal politieke compromis grotendeels hebben geautomatiseerd. Een actieve en efficiënte beleidsvorming vraagt naar zijn mening om een beleidsmatige koppeling, zoals die ook werd aanbevolen door de commissie-Wagner in haar rapport over het industriebeleid. Vos is met zijn ideeën duidelijk een stap verder dan de vakcentrales en de bonden die, in het licht van het nieuwe sociaal-politieke compromis, hun ruiloffers willen brengen met behoud van de indexerings- en koppelingssystemen.

A. F. van Zweeden.